

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vniuers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

19. Præcepta de diuersis pœnis in improbos constitutis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

Leui nominantur: item Tribuni, Centuriones, & Scribae nominantur.

Diuina itaque praecepta Magistratibus, Principibus, Senatoribus, Iudicibus data sunt. Primo, Exod. 23. *Non suscipies vocem mendacij.* (hoc est, Non admittes rumorem, testimonium falsum) *nec iunges manum tuam: ut pro impio dicas falsum testimonium.* Senilius est: *Non adiunabis causam improbi falso testimonio, nec munus accipies, quo iudicium pervertas.* Ibidem: *Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiae, ut à vero denies, vult dicere, Non sequeris multitudinem ad malefaciendum: & in lite, iudicio si plures innocentem condemnauerint, ne eorum sententiam sequaris, sed paucorum, qui innocentem absoluerit conantur, ne à vero desectas.*

Deinde, *Ne accipias munera,* quae etiam excæcât prudentes, & subuertunt verba iustorum. Item, ut causas tam actoris, quam rei expendant, & examinent, antequam sententiam ferant, semoto omni personarum respectu, ne quid benevolentia, gratia, vel fauor, ne quid item odium officiat. Item, *Ne in iudicio, etiam pauperis misericordia moueantur: ne scilicet habeant rationem & respectum personae, etiam pauperis, & licet multo fauore Deus ubique pauperes prosequatur, non vult tamen ratione, & causa pauperis, iudicium corumpi, ergo multò minus causa diuitum, & potentum: mendacium fugies, hoc est, falsam sententiam nò feres.* Alloquitur enim ibi Iudicem Deus *Iustus & iustum non occides, quia auesor impium.* Senilius est, *Innocentem, & absolutum suffragijs, & sententia aliorum non condemnabis: non enim sinam inultum iudicem, qui innocentem morte damnabit.*

Præterea, de testibus audiendis, lex præscribit hæc, *In ore duorum, aut trium testium peribit qui interficietur. Nemo occidatur uno contra se dicente testimonium.* vult dicere: Testimonio duorum, aut trium interficiatur, qui reus est mortis: vnius tantum testimonio nemo capitis poena mulctetur.

Deuteronomij 17. *Non stabit testis vnus contra aliquem, quicquid illud peccati, & facinorosi fuerit, sed in ore duorum, aut trium testium stabit omne verbum.* Significat, testimonium non est recipiendum, quale cumque tandem illud fuerit scelus hominis, qui accusatur: sed testimonio duorum vel trium testium stabilis erit, & firma accusatio, & actio, & causa. Et additur lex de falsis testibus iudicio seuerissimo vindicandis: nimirum, ut falsus testis poenam rationis sustineat; Animam pro anima, hoc est, vitam homicidæ, pro vita ademptam: ac si dicat, tali poena punietur, quali poena affectus fuisset, in quem dixit falsum testimonium, si conuictus fuisset. Reddet oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede; ut ceteri pertimescant, & à falso testimonio ferendo deterreantur.

Apud Ioannem cap. 7. indicat Nicodemus legem præcipere, ut nemo iudicetur, nisi prius eius audita causa, & cognitio eo, quod fecerit. Deuteronomij 25. lex fertur de sententia ferenda, his verbis: *si fuerit causa inter aliquos, & interpellauerint Iudices, quem iustum esse perspexerint, illi iustitiam palmam dabunt; quem impium concinnabunt impietatis: & in artem qui peccauit, dignum viderint plagis: prosterent*

coram se facient verberari. Pro menbra peccati, vel plagarum modus, ita duntaxat, ut quadragenarium numerum non excedat: ne scdè laceratus ante oculos habeat frater tuus, hoc est, ne pluribus plagis percussus, coram te moriatur frater tuus tanquam vile & abiectum animal.

Cap. XIX.

P R A E C E P T A

De diuersis pænis in improbos constitutis.

Deuteronomij 25. statuitur, ut sit poena grauitate delicti: Porro in lege illa veterem multa erant poenarum genera fontibus irrogata: prima poena mortis: erat autem quadruplex necis genus. Aut enim fontes patibulo siue cruci affigebantur, aut lapidibus obruebantur, aut igni exurebantur, aut iugulabantur.

Leuitici 21. *Sacerdos si in se deprehensa fuerit in stupro, & violauerit nomen patris sui, summum exuretur.*

Leuit. 20. *Qui supra uxorem filiam, duxerit matrem eius, scelus operatus est, vniuersi dræbebit cum eo, nec permonebit tantum nefas in medio vestri.* Genes. 38. *Iudas iussit nurum suam comburi, eo quod cognouerat virum filium, & postea patrem.*

Leuit. 24. *Maledicus in Deum siue ciuis, siue peregrinus, lapidibus obruitur.* Deuteronomij 17. *qui Diuinum cultum, & honorem Sol. Lunæ, vel Pellis, vel alicui rei cuius creatæ deserit, eadem poenam perfoluit.* Deuteronomij 21. *uxor à viro conuicta violata ante matrimonium virginittatis, & ob id odio habita lapidibus obruitur.* Puella itidem alicui desponsa, & ab altero in ciuitate corrupta, vna cum eo lapidatur: puella quidem, quia clamore non se defendit cum posset, in ciuitate existens; violator verò, eo quod cum in ciuitate virginem alterius sponsam stuprasset, infamiam, & ignominiam magnam inferret, & per audaciam crimen admitteret: in agro violata ab alio, pecis poenam non sustinet, sed violator capite mulctatur, quoniam in agro cum sola puella esset, clamare non potuit, & stuprator virginis occasione infamiam fecerat, nec tam grauer deliquerat. Adultera deprehensa in adulterio, lapidibus opprimitur: vt colligitur Deuteronomij 22. & constat Ioann. 8. & Num. 15. qui ligna in die Sabbati collegerat, idem mortis genus sustinuit. Tertio quoque Regum capite 21. *maledictum Deum, & Regem eadem poena punitur.* Leuiticorum 20. *vir siue mulier, in quibus Phitonius siue diuinationis fuerit spiritus, eidem lapidationis subiacent poena.* Qui item idola coluerit; Qui filios suos Dijs Gentium immolauerit, vel Magos, aut ariolos consuluerit Leuiticorum 20. *Lapidibus subiicitur.* Ibidem habetur: *Qui dormierit eorum cum matre sua, vel cum uxore sua, vel cum matre fratris sui, vel cum semina menstruo patiente, vel cum uxoribus, vel cum matertera, vel cum sorore filia patris sui, vel filia matris sue, vel cum iumento, morte capientur à Domino, vna cum quo reo nefariam habuerit.*

Pœna itaque mortis irrogatur criminibus contra Religionem Deo debitam commissis: Item, maledictio, & contumelia in parentes, libidinis avertæ peccato, incestui, homicidio, per industriam patrato. Nam exodi 22. sic habetur: *Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, hoc est, vel insidias: coniunctio, & more Hebræo sumitur pro coniunctione, vel, ab aliarum meo avelles enim, vt moriatur, quasi dicat; Qui sciens, & volens occiderit alterum, nusquam sit tutus, sed etiam ab altari, quo confugerat abstrahatur, & capitali sententia condemnatur.*

Exodi 22. *Si effringens fur domum, siue suffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, per cussor, non erit reus sanguinis, quod si orto iam sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipse morietur; sensus est: Nocturnum furem impunitè licet occidere, diurnum non item: fur enim nocturnus magis est Reipublicæ perniciosus: Item, Exodi 21. *Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, conuictus noxæ, morte moriatur.**

Pœna talionis certa quædam crimina puniuntur proximè dicto loco Exodi 21. vbi legitur hæc: *Qui percusserit, & mors eius subsecuta fuerit, reddet animam pro anima (id est, vitam pro vita) oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, adusionem pro adusionem, vulnere pro vulnere, sinuorem pro sinuore. Pœna item quadrupli, vel dupli, vel etiam quintupli irrogatur certis quibusdam furti generibus. Exodi 22. Is qui furatus fuerit bouem, & occiderit; reddere quinque pro vno cogitur: & qui furatus fuerit ouem vnâ, pœna quadrupli puniatur (videlicet, vt soluat quatuor pro vna:) qui verò furatus fuerit quamlibet aliam rem præter hominem; duplum reddere iubetur.*

Sed cur furanti bouem, quintupli pœna constituitur, furanti ouem, pœna quadrupli; furanti verò aliam rem quampiam; pœna dupli? Respondet Glossa ordinaria: Exodi 22. *Ex boue, quinque fructus, & comoda præueniebant bos enim tunc immolabatur; erat etiam bos, ouera deferti, pascit nos caribus lac præbet, & pellem diuersis vsibus inferientem; ac proximè vno pro boue quinque reddebatur; vt quinque damnosior, quæ retulimus, compensatio fieret, fructus verò quatuor ex oue percipiebantur: erat enim ouis apta ad sacrificia, ad cibum, lac item præbet, & lanam; & idcirco pro vna oue quatuor soluebantur; vt quatuor ouibus redditis, quatuor damna fures compensarent.*

Verùm S. Thomas 1. 2. quæstione 105. articulo 2. ad 9. respondet, pœnas criminibus irrogari non solum pro grauitate delicti, sed etiam vt deterreantur improbi à maleficijs. Et quia boues difficilius custodiuntur, & liberius vagantur in agris quam oues, & facilius abiguntur, & abducuntur, quò fur voluerit; ideo grauiori pœna in bouis furem animaduertitur: Rursus, quia oues facilius, & diligentius quam boues custodiuntur, sed non tam facile, quam ceteræ res, cum in agris pascantur, & frequentius etiam soleant furto abduci; ideo in fures eorum, pœna quadrupli, ac in fures aliarum rerum; dupli pœna est constituta. In lege vetere fur simplex mortis reus non erat, quia vita hominis pretiosior est rebus; at nunc fures iure communi, & statutis municipibus suspenduntur, quoniam pas-

sim innumeri fures sunt, vt igitur deterreantur homines à furto, merito capite puniuntur.

Pœna verberum, alijs leuioribus, & minoribus delictis irrogatur. Deuteronomij 25. *siu autem eum, inquit, lex, qui peccauit dignum viderint plagis, prosterneat (crimini Iudices), & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit, & plagarum modus, ita duntaxat, vt quadragenarium numerum non excedant; ne scilicet laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. Hinc Hebræi morem illum in suam gentem induxerunt, & diligenter obseruauerunt, vt cum aliquem fontem verberarent, in eum triginta nouem tantum plagis animaduertent, ne terminum quadragenarij numeri à lege constitutum, & præfixum transirent, ad quem morem proculdubio Paulus alludens: *quingies, inquit, quadragenas, vna minus, accipi.**

Pœna seruitutis duo tantum crimina puniebantur: nempe (vt dicitur Exodi 21. Deuteronomio 15.) Quando septimò remissionis anno Hebræus, qui seruus erat, nolebat beneficio legis vt, ac libertati pristina restitui: eique proinde irrogabatur pœna, vt perpetuè seruituti esset addictus, quæ tamen seruitus vsque ad annum quinquagesimum durabat, diuina quoque legis præscripto, voluit Deus ne seruitus apud Hebræos esset perpetua; immo etiam, vt magni duceret quisque libertatem suam; nec ei uxorem, nec liberos, nec vllam rem aliam pretiosam, & caram anteponeret.

Item, Exodi 22. si fur nihil haberet, quod restitueret creditori suo, seruus fiebat, & venundabatur.

Pœna exilij in lege vetere, consueta non erat. At Deuteronomij 19. & Numerorum 35. Qui percusserat proximum suum nescius, ac nullo in ipsius odio concepto, ad vnâ vrbium refugij confugiebatur, & ibi manebat vsque ad summi Sacerdotis obitum: tunc enim ei fas erat ad suos redire: sic interim ira in ipsum concepta sedabatur, & dissidij, & odij occasio tollebat.

Pœna exilij in eos fuit constituta, qui aliquem casu occidisset, per errorem, siue imprudentiam. Exodi 21. *Qui autem, inquit, non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus eius, constituam tibi locum, in quem fugere debeat Deuteronomij 19. & Numerorum 35. præcepit Deus, vt ex vrbibus quæ Leuitis assignabantur, sex constituerentur, tres ultra Iordanem, tres citra Iordanem tanquam asyla siue perfugia, hoc est, tanquam loca sacra, in quibus à vindice tuti esset is, qui occidisset quempiam per imprudentiam, vel errorem. Hi enim homicidæ fortuiti, quandiu erant in vna illarum vrbium, necari non poterant à propinquis volentibus vlcisci necem eius, qui fuerat per errorem occisus, quare tutò profugiebant eo, & ibi commorabantur vsque ad obitum summi Sacerdotis. Erant vrbes leuitarum, vt perfugia essent, veluti loca quædam sacra, & vt homicidæ leuitarum consuetudine, conuicti, & exemplo, & monitis, ac consilijs meliores euaderent: sciant Dei ministri tales se esse debere, quibus facile, & tutò improbi committantur, vt eos ad meliorem vitæ frugem conuertant.*

Vrbes autè illæ distabant ab se inuicè æqualiter. In loco verò, vbi patratu fuerat homicidium, discu-

2. Cor. 11.]

discutiebatur causa, ad quem locum ex vrbe perfugij accersebatur homicida, qui si volens ac sciens occiderat, statim sententia Magistratus, capitis damnabatur: si vero per imprudentiam eadem patrauerat, ad urbem, vnde vocatus fuerat, nullo affectus damno ac tutus remittebatur, & non solum in vrbe, sed intra vrbis terminos poterat euagari, & mortuo summo Pontifice, ad Patriam reuersus, ad omnia munera, & officia, & ceteri, admittebatur. Et Numerorum 35. cōceditur, vt propinquus interimere possit impune homicidam statim vt eum deprehenderit extra fines vrbis perfugij. Si interfector. ait Moyses, extra fines vrbium, quae exulibus deputatae sunt, fuerit inuentus, & percussus ab eo, qui vltor est sanguinis, absque noxa est, qui eum occiderit, debuerat enim profugus vsque ad mortem Pontificis in vrbe residere. Postquam autem ille abierit, homicida reuertetur in terram suam. Et paulò ante: Propinquus occisus homicidam interficiet, statim vt deprehenderit eum. Sensus est: Liberum sit propinquo occidere homicidam statim vt in ipsum incurreret, extra vrbes tamen perfugij, voluit Deus, vt propinquus iusto suo dolori, vindicta inimici satisfaceret. Item, vt homicida crudeliùs necaretur ab inimico vltore; vt saltem metu quisque à cædibus abstereretur. Et potest Res publica, vel Princeps ob atrocitatem criminum plures ministros ad puniendos fontes constitutere. Nec propterea sequebatur, vt propinquus homicidam interficeret propria auctoritate, sed legis. Ceterum cur præcepit Deus, ne homicida ante obitum Summi Pontificis, ad suos rediret præsertim cum inde fieret vt optandæ mortis tâti Sacerdotis homicida occasionem arriperet. Diuinæ voluntatis videlicet, & sententiæ fuit, vt ad tempus homicida exularet nõ in perpetuum, vt interim inimicitia dissidia, odia, & iræ sedarentur, ac deponerentur. Deinde etiam vt exilij tempus esset incertum, vt spes & amor concupitæ libertatis homicidam suspensio, sollicito & anxio animo detineret: nec homicida ab exilio liberabatur vsque ad mortem Pontificis, & pro pace, concordia, salute, & vita omnium precari, & ideo execrari, & detestari debebat homicidia etiam inuoluntaria: nec erat vlla occasio optandæ mortis Summi Pontificis, quia eius, quoniam Deus ipse qui legem tulerat, singulari providentia omnem optandæ captandæue mortis occasionem submouebat. Sed quid si ille in vrbe perfugij alterum hominem casu, & per errorem perimeret? tunc liberum erat illi perfugium ad alteram perfugij urbem.

Hebræi quædam alia sanè memoratu digna, de his sex vrbibus perfugij tradunt, sed ex Scripturis ea minimè probant vel confirmant. Aiunt illi, vias, quæ ad eas vrbes dirigebant omni ex parte fuisse planas, & æquas, quò expeditius, & commodius esset iter ad illas: & in biuis aut triuis stipitem erectum fuisse, in quo scriptum erat, quæ esset eundum, vt fugientem dirigeret in eam viam, quæ ducebat recta ad urbem perfugij.

Quæstio verò est, an sex tantum, an nouem vrbes perfugij essent: nam Deuteronomij 19. & Numerorum 35. Scriptura sex tantum vrbes commemorat. Ceterum Catholici quidam interpretes nouem fuisse contendunt, tres quidem vltra

sex verò citra Iordanem, alioqui ab se inuicem æqualiter minimè distant. Et cum terra Chanaan latior esset, & maior, quam terra vltra Iordanem; difficile creditu videtur, vt nõ fuerint plures vrbes huiusmodi in terra Chanaan. Quod ergo (inquiunt) Scriptura refert sex tantum videlicet totidem citra Iordanem; quot vltra; id locum habebat, quandiu Iudæi vniuersam terram olim à Deo patribus promissam citra Iordanem non occupabant; cum autem postea ceperant, tres alias vrbes refugij cæteris addiderunt: quod completum esse testantur tempore Salomonis. Nouem fuisse colligitur ex capite 19. Deut. vbi legimus, idcirco præcipio tibi, vt tres civitates æquales inter se spatij diuidas: quas aiunt esse distinctas à sex illis, quas Numerorum 35. Dominus iussit constitui. Ego certè ex scripturis nõ video quomodo nouem colligantur. Nam Numero 35. sex iubet Dominus designari, & Deute 4. tres vltra Iordanem. Moyses ante obitum suum constituit Bosor, Ramoth, & Golan deinde Iosue 20. alie tres citra Iordanem sunt designatæ, Cades, Sichem, & Cariatharbe, nulla alia legitur constituta: & quot Deuteronomij 19. dicitur, idcirco præcipio tibi, vt tres civitates æquales inter se spatij diuidas intelligitur de tribus civitatibus vltra Iordanem designandis; nec refert, quod eas Deute 4. Moyses iam ante designauerat: nam Scriptura per repetitionem, idem sæpe commemorat.

Præterea Deuteronomij 28. multæ maledictiones tanquam pœnæ conijciuntur in eos, qui legi non paruerint, contra verò benedictiones pijs legis cultoribus promittuntur. Maledictionis verò nomine, eo capite intelligitur incommoda, aduersa & mala; benedictionis verò, munera & præmia diuinitus conferenda. In his autem numerantur vbertas fructuum ventris fecunditas, vitæ temporalis longitudo, pax, tranquillitas, securitas animi, & alia huius generis bona, non quia pijs legis cultores cum vera fide, obedientia, & charitate in Deum non forent celestia bona consecuturi, sed quòd rudes, & imperfecti bonorum temporalium fructu, quasi eia quadam allecti, ad Diuinæ legis obseruantiam pertraherentur. Hinc est, quòd in lege sæpe promittitur terra lactis, & melle manauerat enim ea terra, in quam introducti sunt Hebræi, liberati ex Aegypto, abundans pecoribus, ex quibus lac, & apibus, ex quibus mel colligebant: abundabat oliuis, vitibus, armenis bouum, & agris vberimis, ex quibus oleum, vinum, frumentum, & butyrum, & alia ad vitæ vsus necessaria percipi poterant; & ideo Propheta promittebant frequenter copia olei, vini, & frumenti. Moyses iticè Deut. 32. dicebat: Constituit enim (populum scilicet Israeliticum) super excelsum terram, vt concederet fructus agrorum: vt fugeret mel de petra, aleuque de saxo durissimo; Butyrum de armento, & lac de ouibus; in rupibus nimirum, & locis petrosis oliuæ nascabantur, & mel apes conficiebant: vnde mel ex petris, & oleum ex saxis sugere, & colligere videbantur.

Præterea, ob certa quædam crimina lex iubebat ipsa etiam animalia rationis expertia perimere, non quia vllam animalia culpam contraxissent; sed vt eorum Domini in ipsis puniretur, quia animalia non custodierant diligenter, ac vt

improbi in ipsa etiam animalia odium conciperent, ac proinde à peccando detererentur. Exod. 21. Si Bos, inquit, eorum percusserit virum, aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur, & non comedatur carnes eius. Quod si bos eorum percussit solitus esset, & Dominus eius admoneretur, nec tamen includeret eum, & occideret aliquem, & bos lapidibus obruebatur, & Dominus eius occidebatur. Postremò lex etiam continetur Numer. 5. de vxore viro adulterij suspecta, quam lex iubet certo quodam ritu examinari, & examinatum, vel condemnari, vel absolui: lex autem sic habet. Vir, cuius vxor errauerit, maritumque contemneris dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quierit, sed lateat adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inuenta in stupro: si spiritus zelotypie concitauerit virum contra vxorem suam, que vel polluta est, vel falsa suspitione appetitur, adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem farinæ hordeaceæ: non fundet super illam oleum, nec imponet thui: quia sacrificium zelotypie est, & oblatio inuestigat adulterium. Offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino: assumetque aquam sanctam in vase fictili, & paniculum terræ de pavimento tabernaculi mittet in eam. Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discoperiet caput eius, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypie: ipse autem tenuit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta conticit, adurabitque eam, & dicit. Si non dormiuit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non tibi nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congesta: Sin autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubisti cum altero viro, his maledictionibus subiacebis. Det te Dominus in maledictionem exemplumque cunctorum in populo tuo, putrefcere faciat femur tuum, & tu meus uerus tuus distrampatur, ingrediantur aque maledictæ in uentre tuum, & uero in uentre putrefcat femur. Et respondebit mulier. Amen. Amen. Scribetque Sacerdos in libello ista maledicta, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congesta, & dabit ei bibere. Quas cum exhauserit, tollet sacerdos de manu eius sacrificium zelotypie, & eleuabit illud coram Domino, imponetque illud super altare: ita duntaxat ut prius pugillam sacrificij tollat de eo, quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas. Quas cum biberit, si polluta est, & contempto viro adulterij rea, pertransibunt eam aque maledictionis, & inflatio uentre computrescet femur: eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo. Quod si polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos. Ista est lex zelotypie. Si declinabit à viro suo, & si polluta fuerit, maritusque spiritum concitatus adduxerit eam in conspectu Domini, & fecerit ei Sacerdos iuxta omnia, que scripta sunt, maritus absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam. Hæc ibi.

Sciendum est, c. 1. 2. & 3. de purg. vulga. damnari purgationes vulgares, quibus quidam ad ostendendam innocentiam suam, cum alicuius criminis infamia laborarent, super ignitos carbones nudis pedibus incedere volebant: aut candens ferum manibus atrectare, aut per feruentem aquam transire: & nihilominus Deus permittit Iudæis uiris, ut cogere similibus purgationibus vxores, quæ ipsi nomine adulterij suspectæ erant, suam innocentiam ostendere: Hoc permittit Deus Iudæis, ut imperfectis hominibus. Duo sunt mala, quæ omnem Rempublicam pertur-

bare solent, videlicet homicidium, & adulterij; quibus duobus malis obuiam ire uoluit in hac parte Dominus: & ideo permittit uiris, ut vxorum innocentiam explorarent, ne eas facillè, & temere ex suspitionibus adulterij necarent: & vxores maximum vitæ discrimen subire uoluit, ut eas ab adulterio deterreret, cum nosset, scelus suum posse facillè deprehendi. Item, docetur hac lege, Deum uoluisse, ut multæ foemine sine culpa penam, & tormentum sustinerent, sed non sine premio: nam permittit hoc loco innocentes vxores aliquando adulterij infamia laborare, aquas amarissimas bibere, sed cõperta innocentia noua prole donari. Discimus quoque, grauiamala esse perferenda, ut malam suspitionem ex proximorum animo euellamus. Significatur etiam hac lege, tristem esse debere peccati præteriti recordationem coram Domino, iuxta illud, Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ: & ideo noluit Deus, ut in hac oblatione offerretur oleum, aut thus, aut sal, cum alioqui Leuit. 2. in omni oblatione sal, oleum, & thus esset offerendum: oleum exhilarat, corroborat, lenit, tranquillat: thus quoque suo odore delectat, in sacrificijs suffitum gratissimum præbet: Sal condimentum est cibi, sapore palatum excitat.

Caput XX.

De septimo quoque anno, qui dicitur annus remissionis.

Leuitici 25. Lex promulgatur huiusmodi: Quando ingressi fueritis terram, quam ego dabo uobis, sabbatizet terra sabbatum Domini, (id est, quiescat quiete quadam Domino dicata) sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis uineam tuam, colligesque fructus ex ea: Septimo autem anno sabbatum erit terræ requietionis Domini. Agrum non seres, & uineam non putabis. Que sione gignet humus, non metes, & uvas primitiarum tuarum non colliges quasi uindemiam: annus enim requietionis terra est: Sed erunt uobis in cibum, tibi, & seruo tuo, ancillæ, & mercenario tuo, & aduena qui peregrinatur apud te. Hæc tibi lex mædat. Non igitur mecentur segetes, sed leuiter duntaxat amputabuntur spicæ, & fructus agrorum, uinearum, & oliuarum, & aliarum arborum, communes erunt omnibus ob pauperum subsidium.

Exodi 23. Anno septimo dimittes (terram) & requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui: & quicquid reliquum fuerit, eadem bestia agri. Ita facies in uinea, & in oliueto tuo, & ne solliciti essent Hebræi, vel an xij, vel remissi ad beneficentiam, Leuitici 25. præscribitur: Quod si dixeritis: Quid comedemus anno septimo, si non seuerimus, neque collegerimus fruges nostras? Dabo benedictionem meam uobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum.

Deinde serui Hebræi libertate donabatur eodem anno septimo. Exodi 21. Si emeris seruum Hebræum, sex annis seruet tibi, in septimo egredietur liber gratis. Eodem quoque anno omnia debita remittebantur. Deuteronomij 15. septimo anno facies remissionem, que hoc ordine celebrabitur: Cui debetur aliquid ab amico, vel proximo, vel fratre suo, repetere non poterit, quia annus remissionis est Domini. A peregrino, & aduena exiges.